

Motion till riksdagen

1987/88:Jo248

av Alf Svensson (c)

om livsmedel och jordbruk

Bättre livsmedel, minskad giftanvändning i jordbruket

Det svenska jordbruket brottas med allvarliga problem. Av produktionen har en betydande del inte kunnat avsättas inom landet. Både animalier och spannmål har fått säljas på exportmarknaden till priser som legat långt under producentpriset. Exportförlusterna har fått bäras av både jordbruksföretagen, konsumenterna och staten. För det kommande året verkar det som om det förlustbringande överskottet på animaliesidan är borta under det att läget på spannmålssidan förvärrats. Samtidigt står det klart att jordbrukets nuvarande produktionsmetoder utgör en belastning på miljön. Riksdagens beslut att minska mjölk-subventionerna utan att differentiera matskatten förbättrar inte situationen. Jordbruket är i behov av nationellt stöd och värt en generös behandling med syftet att åstadkomma ett jordbruk i balans med naturen.

Ett ekologiskt riktigt jordbruk kräver att kemikaliseringsen stoppas. Gifterna rubbar naturens egen balans och kan ha konsekvenser som vi inte kan överblicka. Deras inverkan på livsmedelskvaliteten skapar oro bland konsumenterna. Konstgödning bidrar bl. a. till markförsurning och övergödning av vattendrag. Mycket talar för att den påverkar livsmedelskvaliteten negativt. Det nuvarande jordbruket är helt beroende av konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel. En omläggning mot ett mera miljöanpassat jordbruk tar därför åtskilliga år i anspråk. Det är viktigt att den genomförs på ett sådant sätt att den inte skadar näringen och att den kan mötas med förtroende av lantbrukarna. I denna motion presenteras ett förslag till väg ut ur kemikaliejordbruket. Situationen med övergödningen av Östersjön och Kattegatt innebär att en del åtgärder måste ske så gott som omedelbart.

Målsättning för den kristdemokratiska livsmedelspolitiken

1. Biologiskt fullvärdiga giftfria livsmedel.
2. Miljövänlig, energi- och råvarusnål produktion.
3. Djurvänlig animalieproduktion i mindre enheter
4. Ingen krympning av växtodlingen, långsiktig minskning av fläsk-, kött-, ägg- och mjölkproduktionen.
5. Hög sysselsättning, meningsfullt arbete, god arbetsmiljö.
6. All åkermark skall i princip utnyttjas för jordbruksproduktion.

7. Minskad sårbarhet i jordbruket och decentraliserad, resurssnål förädling.
8. Ökat boende på landsbygden.
9. Familj jordbruk med stärkt samband brukande-boende-ägande.
10. Ekonomi som stärker initiativkraft och framtidstro.

Långsiktig och målmedveten jordbrukspolitik

Ett väl fungerande jordbruk som täcker livsmedelsbehovet är en nationell tillgång som är grundläggande för välstånd och trygghet. Vi har skyldighet att förvalta den oersättliga resurs som den odlade jorden utgör så att dess avkastningsförmåga inte försämras. Brukningsmetoder som tär på begränsade råvaruresurser och som medför risker för hälsa och miljö måste ersättas med biologisk-ekologisk odling. Man bör dock beakta att detta tar tid, eftersom praktiskt taget inga resurser satsats på att utveckla ett sådant jordbruk under de senaste tre årtiondena. En del av prisregleringen som är till nackdel för den biologiskt-ekologiska odlingen kan tillrättaläggas omedelbart.

Fostran till ansvarig förvaltning

För att komma till rätta med den rovdrift och förgiftning som hotar vår miljö krävs en vilja hos oss människor att bli ansvariga förvaltare. Grunden för detta läggs genom fostran till respekt för det mycket komplicerade men fint avvägda biologiska-ekologiska system som vi lever i och fostran till omtanke om alla människor i både nuet och framtiden. Kristen etik med omsorg om medmänniskor och förvaltaransvar är den bästa grunden för denna fostran.

Från gruppegoism och kortsiktighet till samarbete och helhetssyn

Kds vill i samarbete med övriga partier och i samråd med företrädare för alla berörda införa lämpliga styrmedel för att de i motionen angivna jordbrukspolitiska målsättningarna skall uppnås.

Biologisk-ekologiskt inriktad forskning

Den samhällsstödda jordbruksforskningen bör uppmuntras till att utveckla råvarusnål biologisk-ekologisk odling. Denna forskning bör ske i samarbete med biologisk-ekologiska odlare. Forskning bör vidare utveckla lämpliga alternativ till WC-systemet så att kretsloppet växt-föda-avfall-växtnäring-växt osv. slutes samt så att ingen inblandning med främmande ämnen såsom tungmetaller sker.

Hushållningssällskapens och lantbruksskolornas jordbruk samt lantbruksnämndernas försöksverksamhet skall utnyttjas för att utveckla lokalt anpassad odlingsteknik.

Grundforskningen skall vara fri. Forsknings- och försöksverksamheten bör få väsentligt utökad ekonomiskt stöd.

Det är viktigt att tillvarata allt tänkbart kunnande som finns i det konventionella jordbruket. I utbildningen måste kontinuerligt nya rön inom den biologisk-ekologiskt inriktade forsknings- och försöksverksamheten förmedlas. Utbildningen skall inte ensidigt vara inriktad på optimal ekonomi för det enskilda företaget utan måste kompletteras med vad olika åtgärder innebär i fråga om nationell och global förbrukning av råvaror. Hälsa-, miljö-, sysselsättnings-, boende- och beredskapseffekter måste starkare uppmärksammas. Alla som genomgått lantbruksutbildning skall om möjligt känna motivation för att utveckla resurssnål biologisk odling.

Lantbruksrådgivningen

Rådgivarnas huvuduppgift skall vara att hjälpa lantbrukarna med att uppnå bästa möjliga överensstämmelse med samhällets målsättning: Bra produktionsresultat och god ekonomi.

Lantbruksnämndernas och hushållningssällskapens rådgivning bör utökas och utgöra en motvikt till den kommersiella rådgivningen. Den bör i huvudsak vara kostnadsfri. Största möjliga rättvisa vid fördelning av rådgivningsresurserna skall eftersträvas så att inte endast ett fåtal lantbrukare utnyttjar hela rådgivningskapaciteten.

Bakgrund till nuvarande situation

Avkastningen inom jordbruket har ökat snabbt under 1900-talet. Den ökade avkastningen beror på flera faktorer som bättre brukningsmetoder, användningen av konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Växtförädlingen har också utvecklat sorter med högre avkastning. De största förändringarna har skett efter andra världskriget. En hög mekanisering och specialisering har ägt rum. Denna utveckling har tillsammans med den ökade användningen av konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel underlättat övergången till kreaturslösa jordbruk. På dessa jordbruk har vallodlingen mer eller mindre upphört. Animalieproduktionen har koncentrerats till färre enheter.

Mekaniseringen och de kemiska bekämpningsmedlen mot skadedjur och ogräs har möjliggjort att jordbruket inte behöver tillämpa de olika växtföljder som tidigare krävdes för ogräsbekämpning och för att förebygga angreppen av skadedjur. Allt detta sammantaget har bidragit till dagens överskottsproblem.

Denna utveckling har stimulerats – för att inte säga varit ett krav – från samhällets sida. Den under 1960-talet förda jordbrukspolitikerna skapade stordrift och förutsättningar för en kraftig satsning på kemikalieanvändningen. Samma inriktning har sedan fortsatt trots att den politikens negativa konsekvenser blivit alltmer uppenbara för varje år som går.

Minskad användning av bekämpningsmedel och konstgödsel i jordbruket

Mot. 1987/88
Jo248

Regeringen har vid flera tillfällen förklarat att användningen av bekämpningsmedel i jordbruket bör halveras inom fem år. Enligt vår uppfattning kan inte denna målsättning nås med nu framtaget handlingsprogram utan att detta kompletteras med ekonomiska styrmedel.

I nuläget är bekämpningsmedlen belagda med två slags avgifter, dels en miljöavgift som går in i statskassan, dels en avgift som går till jordbrukets regleringskassor.

Miljöavgiften är kvantitetsbaserad och utgår per kg bekämpningsmedel, under det att avgiften till regleringskassan är mera kvalitetsbaserad, dvs. den har siktat in sig på att det skall kosta lika mycket per ha när gifter av olika koncentration används.

Avgifterna på bekämpningsmedel bör omvandlas till en avgift och utgå efter de principer som gäller för avgiften till regleringskassorna.

Denna avgift bör sedan höjas med förslagsvis 10 procentenheter per år. Oavsett i vilket led avgiften tas ut bör avgiften baseras på priset i förbrukningsledet.

På konstgödsel utgår en miljöavgift. Denna bör höjas med förslagsvis 5 procentenheter per år. Utformningen berörs närmare längre fram i motionen.

De medel som inflyter på detta sätt skall gå tillbaka i sin helhet till jordbruket enligt förslag som preciseras längre fram i motionen.

Hälsa och miljö

Många människor anser att livsmedlens kvalitet försämrats genom den höga användningen av konstgödning och kemiska bekämpningsmedel. Klart är att kemikaliejordbruket har negativa effekter på hälsa, miljö, sysselsättning, beredskap, boende och förbrukning av begränsade råvaruresurser. Kvalitetsaspekterna beaktas i otillräcklig grad i rådande prissystem.

När det gäller miljön har den ökade tillförseln av växtnäringssämnen till jordbruksmarken också medfört en ökad urlakning av växtnäringssämnen till vattendragen. Detsamma gäller för grundvattnet. För höga halter av nitrat kan medföra att vattnet blir otjänligt som dricksvatten. Särskilt gäller detta för spädbarn. Sannolikt är detta ett underskattat problem för glesbygdsboendet i områden med intensiv växtodling på framför allt lättare jordar.

Urlakningen av kväve och fosfor bidrar till övergödningen av vattendrag och sjöar. I Laholmsbukten uppmärksammades detta först. Där har övergödningen medfört planktonblomning, syrefria bottenförhållanden och fiskdöd. Kvävet anses här vara den avgörande faktorn. Uppskattningsvis 60 % av kvävetillskottet i Laholmsbukten kommer från jordbruket.

Ett ytterligare exempel på de problem övergödningen skapar är förstörelsen av Östersjön. Kvävebelastningen bedöms här vara ungefär fyra gånger större än vid sekelskiftet. Även fosfor har ökat – med åtta gånger! Ökningen av näringsämnena har medfört ökade algblomningar. Andelen giftiga algarter har också ökat. Vid nedbrytningen av döda alger har syrebrist uppkommit över mycket stora ytor. På grund av syrebristen saknas

bottendjur på ca 100 000 kvadratkilometer av Östersjöns botten. Farhågor finns att djupvattnet i torskens och rödspättans lekområden kan drabbas av syrebrist.

Mot. 1987/88
Jo248

Källorna till den ökade näringstillförseln är flera. Många anser att näringsläckaget från jordbruksmarken är en av huvudorsakerna. En minskad tillförsel av kväve skulle resultera i minskat läckage från åkermarken eftersom det finns ett samband mellan höga gödselgivor och urlakningens omfattning. Urlakningen varierar också med olika slag av grödor. Ensidig stråsåsodling medför betydligt större urlakning än ett jordbruk med vallodling i växtföljden. Det stöd som regeringen förra året införde för trädesbruket omfattade 127 000 ha. Det ökade med säkerhet läckaget till vatten dragen eftersom träda uppskattningsvis läcker 50 % mer kväve än en åker med spannmål. Uppgifter tyder också på att användningen av ogräsbekämpningsmedel ökat på trädesarealen.

Användningen av försurande gödselmedel medför ungefär samma försurning som eldningen med fossila bränslen.

Kadmium som är farligt för allt levande tillförs åkermarken genom handelsgödsel och upptas sedan av växterna. Ju surare mark desto mer kadmium tas upp av grödorna.

Tillförseln av kemiska bekämpningsmedel, varav merparten används för bekämpning av ogräs, får också miljökonsekvenser. De anrikas i näringskedjan, de slår ut även andra organismer än de som primärt bekämpas och de återfinns som rester i livsmedel. Bekämpningsmedel som används i jordbruket läcker ut i våra vatten. I en särskild motion föreslås ett handlingsprogram till skydd för dricksvattnet.

Spannmålsöverskott

Överskottet av spannmål som till låga priser måste avsättas på världsmarknaden har som ovan nämnts blivit en belastning för både statskassan och jordbruksnäringen. Olika förslag diskuteras för att minska överskottet. Den gemensamma nämndaren för dessa är att de leder till att större eller mindre arealer åkermark tas ur livsmedelsproduktionen.

Ett medeltal för de siffror som nämnts i fråga om nedläggning av åkermark ligger i storleksordningen 500 000 ha. I så fall kan det röra sig om uppemot 30 000 arbetstillfällen som försvinner. I en av livsmedelkommitténs delrapporter redovisas vad som skulle bli följderna om 340 000 ha åkermark togs bort i södra och mellersta Sverige. Rapporten visar att det i huvudsak skulle bli i skogsbygder och mellanbygder som åkermarken skulle försvinna. Sannolikt är det dessa åkrar med tillhörande betes- och hagmarker som svenska folket uppskattar mest när det gäller landskapsbildningen.

Minska kemikalier och spannmålsöverskott

Kds anser att hänsyn till miljön kräver att vi i stället behåller åkermarken för jordbruksändamål. En avveckling av kemikaliejordbruket skulle minska överskottsproduktionen samtidigt som belastningen på våra sjöar och vattendrag minskar.

Det under 1986 beslutade trädesbidraget minskar visserligen spannmålsarealen. Däremot minskade inte som nämnts tidigare växtnärläckaget till vattendragen. Tvärtom ökade framför allt kväveläckaget på grund av att det kväve som utmineraliserats under året inte togs upp av någon gröda. Samtidigt finns det risk för att en ökad tillförsel av växtnärläckaget på brukad areal bibehåller eller t. o. m. ökar överskottet. Därigenom kvarstår eller i värsta fall ökar läckaget även från den areal som utnyttjas för produktion. Då dessutom trädan ger skördehöjande effekt på efterföljande gröda leder den temporära trädan till höjd skörd nästa år.

Trädesbidraget motverkade därigenom sitt syfte. Överskottsproblemen förvärras med påföljande krav om att ännu mer jordbruksmark skall tas ur livsmedelsproduktionen.

Ekonomiska styrmedel och stimulanser behövs för att öka intresset för ett jordbruk som är mera inriktat på hushållning med naturresurser och därmed också skonsammare mot miljön. Kristdemokraterna förordar därför sedan flera år tillbaka det ovan beskrivna avgiftssystemet på bekämpningsmedel och konstgödsel. Avgiften bör när det gäller bekämpningsmedel vara farorelaterad så att den är högre för mera giftiga bekämpningsmedel. Konstgödsel med hög kadmiumhalt eller med stor försurningseffekt beläggs med högre avgift. Svagheten med nuvarande miljöavgift är att den är viktbaserad och inte tar någon hänsyn till hur stor areal som bekämpas. Högeffektiva medel av vilka det åtgår en låg dos per arealenhet bör beläggas med en högre avgift så att den totala avgiften per ha blir någorlunda lika oavsett medlets vikt i samma giftklass.

De två avgifterna på konstgödsel, miljöavgiften och avgiften till jordbrukets regleringskassor skulle också kunna omvandlas till en enhetlig avgift som också höjs enligt en på förhand beslutad skala så att jordbruket får långsiktiga ekonomiska signaler att rätta sig efter. Här bör avgiften förslagvis höjas med 5 procentenheter per år i förbrukningsledet. För bekämpningsmedel bör höjningstakten vara dubbelt så stor eller 10 procentenheter per år.

Även om avgiften tas ut på priset i förbrukningsledet bör den erläggas av tillverkaren eller importören. Jordbruksnämnden bör bli uppborgsmyndighet. Inkomna avgifter skall helt återföras till jordbruket i form av arealersättning och som medel till jordbrukets regleringskassor för täckande av exportkostnader samt medel till utökad jordbruksforskning och försöksverksamhet.

Arealersättningen bör utgå med ett lika stort belopp för varje ha odlad mark över hela Sverige. Ytterligare medel i jordbrukets regleringsekonomi bör utgå i form av arealersättning. I en särskild motion lämnas förslag om bidrag till jordbruket för hag- och ängsmarker.

Förändrad prissättning

En något annorlunda utformning av prissättningssystemet skulle mycket snabbt kunna reducera användningen av konstgödselkväve i jordbruket med 20–30 % och ändå medge en förbättrad ekonomisk situation för jordbrukaren. Utredningen om användningen av kemiska medel i jord- och

skogsbruket (SOU 1983:10) anger att en minskning av kvävegivorna med 20-30 % i allmänhet inte skulle kosta mer än några tiotal kronor per ha och år. Sambandet mellan skörd och kvävegivor är kanske något mera komplicerat än vad läroboksexemplet nedan anger men exemplet kan ändå något belysa de ekonomiska effekterna. Under vissa betingelser är den optimala avkastningen av spannmålsskörden med nuvarande priser 4 310 kg spannmål vid en kvävetillförsel på 90 kg per ha. Minskar man kvävegivan med 33 % till 60 kg blir skörden 4 030 kg. Skillnaden i totalintäkt för lantbrukaren rör sig om ca 140 kr. Samtidigt ligger exportförlusten på ca 280 kr. för merskörden.

Ett totalgrepp på ekonomin skulle i detta exempel kunna ge lantbrukaren mera pengar i handen vid en minskad giva kväve samtidigt som belastningen på miljön minskar.

I miljökänsliga områden där det är önskvärt med en snabbare neddragning av växtnäringssämnen, främst kväve, kanske till 50 % av nuvarande kvävetillförsel, är det nödvändigt med riktade stöd för att klara omställningskostnaderna. Dessa kostnader måste samhället, inte minst med tanke på den tidigare förda jordbrukspolitiken, ta på sig.

Stöd för biologisk-ekologisk odling

Redan nu finns det vissa odlare som ägnar sig åt alternativ odling. Med alternativ odling avses här resursbevarande odlingssystem där produktionen i huvudsak baseras på platsgivna resurser och där biologiska och ekologiska hänsyn ligger till grund för odlarnas åtgärder. Gemensamt för dessa odlare är att de inte använder konstgödsel och syntetiska bekämpningsmedel. Dessa odlare har inte någon del i det överskott som uppkommit till följd av höga givor konstgödsel till åkermarken. Det finns därför inget skäl att dessa alternativodlare skall betala avgifter som i dag används för att täcka de exportkostnader som uppstår genom att man med kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel pressar fram stora överskott. Förmalningsavgiften är en sådan avgift. Den utgår i dag för brödspannmål, havre och korn som används för humankonsumtion. Kvarnarna betalar in avgiften och tar sedan ut kostnaden genom höjda priser. Kds föreslår att denna förmalningsavgift omedelbart avvecklas för spannmål som odlas utan kemiska bekämpningsmedel och konstgödselkväve. Skulle detta inte vara praktiskt genomförbart bör alternativodlarna stödjas genom att ett stöd motsvarande trädesbidraget lämnas för de arealer som är anslutna till KRAV-kontrollen.

Jordbrukarna skall garanteras samma ekonomiska utbyte som jämförbara gruppen i Sverige.

Effekterna av de livsmedelspolitiska åtgärderna skall kontinuerligt följas. Genom regelbundna förhandlingar mellan företrädare för regering, jordbrukare och konsumenter skall jordbrukarna kompenseras om deras ekonomi försämras på grund av styrningseffekterna. I övrigt bör jordbruket få full kompensation enligt tidigare regler genom i huvudsak bundna överläggningar. Större prisstyrning mellan olika produktionsgrenar skall vid behov tillämpas för att nå önskad produktionsbalans.

En utveckling och övergång till biologisk-ekologisk odling ger stora fördelar. Positiva effekter på hälsa, miljö, förbrukning av råvaror, sysselsättning, minskat tätortsboende och beredskap kan förväntas. De som ägnar sig åt biologisk-ekologisk odling vill producera hälsobefrämjande livsmedel, bevara jordens fruktbarhet, skapa en sådan miljö som tillfredsställer husdjurens naturliga beteenden och inneboende behov. Hushållning med naturresurser förhindrar miljöförstöring. Den alternativa odlingen kännetecknas av en naturuppfattning där naturen betraktas som en helhet vilken har sitt egenvärde, människan är beroende av naturen och har ett moraliskt ansvar att anpassa sina odlingsåtgärder så att kulturlandskapet kan ingå som en positiv del i den omgivande naturen. En allsidig och varierande växtföljd med inslag av baljväxter utgör en viktig del i den alternativa odlingen. Markens produktivitet upprätthålls i huvudsak med organiskt material, symbiotisk kvävefixering och microbiell mineralmobilisering utgör väsentliga inslag. Gröngödsling i renbestånd eller samodling tillämpas. Om marken saknar något näringsämne i växttillgänglig form tillföres detta i svårslös- lig och så naturlig form som möjligt. Konstgödselkväve användes inte. Odlingssystemet i sig själv motverkar sjukdomar, skadedjur och ogräs. I förebyggande syfte användes mostståndskraftiga sorter, anpassad växtföljd och andra odlingstekniska åtgärder. Som direkta åtgärder användes mekaniska, fysikaliska och biologiska metoder. Syntetiska, ej naturligt förekommande, bekämpningsmedel användes inte. Jordbearbetningssystemet utformas så att det blir skonsamt för markens struktur och organismer. Där djurhållning förekommer eftersträvas balans i förhållande till odlingsarea- len.

Genom att den alternativa odlingen satsar på lokal resursanvändning med minimal insats av produktionsmedel utifrån, såsom konstgödsel och be- kämpningsmedel, är odlingssystemet miljövänligt, energibesparande och mindre sårbart.

●förändrade mellanledskostnader

Då bondens andel av konsumentpriset är liten blir de vid omläggningen erforderliga prishöjningarna relativt små för konsumenten.

Då dessutom kostnaderna för export av livsmedelsöverskott försvinner reduceras den erforderliga prishöjningen avsevärt. Pris- och kartellnämnden skall övervaka prissättningen i mellanleden så att den nödvändiga pro- ducentsprishöjningen inte åtföljs av sedvanligt procentuellt prispåslag i kon- sumentledet. Kostnaden för förädling, distribution och försäljning av ekolo- giskt odlade produkter är vid samma kvantitet obetydligt högre än för konventionellt odlade produkter.

Upplysning för motivation

En genomgripande folkupplysning som förklarar varför maten blir dyrare och om förväntade andrahandsvinster bör motivera både konsumenter och

producenter till omställningen. Upplysningskampanjen bör påbörjas så snart beslut om övergång till biologisk-ekologisk odling tagits.

Mot. 1987/88
Jo248

Ökat importskydd

Genom stora kemikalieinsatser kan livsmedel odlas till lågt pris. Krav måste därför ställas på att inga restmängder av bekämpningsmedel eller deras nedbrytningsprodukter får tillåtas i livsmedel. Efterhand som kemikalieanvändningen i den svenska livsmedelsproduktionen minskar måste ett effektivare kontrollsystem för importerade livsmedel utvecklas och tillämpas. Det behövs dessutom om vi vill förhindra att livsmedel som behandlats med i Sverige förbjudna tillsatser eller metoder inte importerats. Förbud för import av livsmedel behandlade med ämnen eller metoder som inte är tillåtna i Sverige bör införas. Alla livsmedel som framställs i Sverige skall saluföras ursprungsmärkta. Önskvärt vore också att "deklarerat" livsmedel. På förpackningarna skulle då anges om de under odlingen utsatts för kemiska tillsatser.

Ökad beredskap

Överskottsproduktion i fredstid ökar möjligheterna att klara missväxtår eller spärrade gränser. Man bör beakta att ett stort antal djur, som kan slaktas, utgör en stor livsmedelsreserv. I förväg genomförd övergång till biologisk-ekologisk odling innebär att behovet av importerade produktionsmedel såsom olja, konstgödsel, bekämpningsmedel och proteinfoder minskar mycket väsentligt. Sådana odlingssystem klarar därför avspärning mycket bättre.

Solidaritet

Produktionsöverskott på spannmål skall solidariskt bäras av alla och bör i de flesta fall ses som bidrag till den globala livsmedelsförsörjningen. Kostnaden för detta skall i princip, med undantag för vad den föreslagna tredjedelen av bekämpningsmedels- och konstgödselavgifter ger, finansieras med statsmedel. Balans mellan behovet av olika livsmedel och produktionen förutsätts bli uppnådd genom överenskommelse om åtgärder vid jordbruksförhandlingarna.

Hjälp till de svältande

U-ländernas livsmedelsbehov måste i första hand tillgodoses genom egen livsmedelsproduktion. Den bör i största möjliga utsträckning baseras på lokala resurser och utveckling av för området i fråga lämplig biologisk-ekologisk odlingsteknik. Åtgärder för att stoppa skövlingen av skog måste vidtas. Likaså måste skogsplantering understödjas. En stor del av Sveriges bistånd för ges till utveckling av anpassad livsmedels- och skogsodlingsteknik.

Inom överskådlig tid är behovet av direkta livsmedelssändningar till många u-länder mycket stort. Katastrofberedskap behövs alltid. Vårt välbärgade folk har moralisk skyldighet att i stor utsträckning bidra till den globala livsmedelsförsörjningen. Kravet på stor produktionsvolym får dock aldrig överordnas kravet på hög biologisk kvalitet och miljövänlig ekologisk odling.

Livsmedelssubventionerna

Livsmedelssubventionerna infördes med verkan fr. o. m. den 1 januari 1973 och ökade sedan i rask takt under en tid då svenska folkets köpkraft var större än någonsin tidigare. Så sent som i maj 1980 beslöts om ytterligare höjning. I slutet av samma år beslutade man att successivt minska dem. Med undantag för mjölksubventionerna har de sedan avskaffats.

Subventionerna togs alltså bort då konsumenternas köpkraft var låg och ekonomin i lantbruket dålig.

Praktiskt taget bara mjölkprodukter, kött och fläsk har subventionerats. Därmed har vår överkonsumtion av fett och protein ytterligare stimulerats. Den ensidiga subventioneringen av animalier har motverkat önskvärda kostförändringar i riktning mot mer vegetabilier. Många jordbrukare har i sin planering utgått från den prisnivå som uppnåtts med hjälp av subventioner. Det har medfört att många jordbrukare gjort omfattande lånefinansierade investeringar i framför allt mjölkproduktion. Tas subventionerna bort innebär det risk för ekonomisk katastrof för många jordbrukare. Regeringens förslag går nu ut på att ytterligare minska mjölksubventionerna med 250 milj. kr. Kds kan inte godta en sådan nedskärning av mjölksubventionerna om inte en differentiering av matmomsen kommer till stånd med en lägre mervärdesskatt för baslivsmedel. Frågan utvecklas närmare i en särskild kds-motion.

Odling av växter för direkt mänsklig konsumtion ger i jämförelse med omvägen genom djur mångfaldigt mer näring per arealenhet. Även små förskjutningar mot mer vegetabilier och mindre animalier i vår kost ger därför relativt stort utslag i form av överskott. Då även hälsoskäl talar för en sådan förskjutning bör detta beaktas vid utarbetandet av styrmedel för produktion och konsumtion.

Kost och hälsa

Människor har alltid insett att det finns ett samband mellan kost och hälsa. Ett ökat antal bevis för detta har presenterats under senare år. Exempelvis anser den s. k. cancerkommittén i ett betänkande (SOU 1984:67) att kostfaktorer är orsak till ca 30 % av cancersjukdomarna. Närmast liggande orsaksgrupp är tobak 15 %. – Luftföroreningarna orsakar enligt samma utredning bara 1 % av cancerfallen. Kostfaktorer är således huvudorsak. Livsmedelskommitténs expertgrupp skriver (SOU 1984:86) i fråga om kost och hälsa bl. a. följande: "Obalansen mellan å ena sidan behov av energi och näringsämnen och å andra sidan konsumtion utgör grunden för olika besvär och sjukdomar som enligt expertgruppen dominerar sjukdomspano-

ramat i dagens samhälle." Expertgruppen hävdar att konsumtion av fett, raffinerat socker och salt måste minska samt att konsumtion av kostfibrer och andelen stärkelse bör öka. Kostförändringen bör enligt experterna ske genom ökad konsumtion av fiberrika spannmålsprodukter, potatis, grönsaker, frukt och bär samt minskning av kött-, fläsk- och äggkonsumtion.

Kds hävdar att producenter, förädlare och handel måste beakta detta. Ökade samhällsresurser för konsumentinformation måste till för att önskvärda kostförändringar skall uppnås. Skolans möjligheter till att förändra kostvanorna i önskvärd riktning måste i ännu högre grad uppmärksammas. Undervisning i kostkunskap bör ske från förskolenivå upp till gymnasiet. Läkarutbildningen bör i väsentligt ökad omfattning även innefatta kostkunskap och kostterapi. Livsmedelstillsatserna måste testas bättre. Syntetiska färg- och smakämnen måste förbjudas.

Mot. 1987/88
Jo248

Höjd införselavgift på högvärdiga proteinfoder

Import av proteinfoder bör kraftigt begränsas, framför allt då det gäller för mänsklig konsumtion lämpligt protein. Införselavgifterna bör höjas ytterligare. Vid förhandlingar med våra handelspartner bör krav ställas på att Sveriges import av fiskmjöl begränsas genom att även detta får beläggas med införselavgift.

Ökat stöd för imhemska proteinodling

Ökade resurser bör ges till forskning avseende samspelet mellan olika växter, odlings- och skördeteknik å ena sidan samt utfodringsförsök och användbarhet för direkt mänsklig konsumtion å andra sidan. Rådgivning om odlings- och skördeteknik bör också ges ökade resurser. Införandet av arealbidrag för odling av proteingrödor bör övervägas.

Styrning mot mindre enheter

Under perioden 1951–1986 har antalet brukningsenheter minskat från 282 000 till 106 000. Denna minskning har i många fall ryckt undan basen för boendet på landsbygden. Kds har velat införa styrmedel som stoppat upp utvecklingen mot alltför stora jordbruksenheter.

Den nya jordförvärvspolitik som kan bli en följd av den under förra året beslutade ändringen i jordförvärvslagen kan medverka till att fler kan ägna sig åt biologisk-ekologisk odling. De mindre brukningsenheternas större möjligheter att klara en sådan odling bör beaktas vid tillämpningen av jordförvärvslagen och när statliga lånegarantier skall lämnas.

Kds anser att vid försäljning av stora jordbruksfastigheter skall lantbruksnämnderna undersöka om delning av fastigheten lämpligen kan ske. Därvid skall särskilt beaktas värdet för ökad sysselsättning och ökat boende på landsbygden. Vid bedömning av utvecklingsbarhet skall hänsyn tas till om lämplig kombination med annat arbete på eller utanför gården kan ske. Föreligger starka skäl för delning skall förvärvstillstånd endast ges om fastigheten delas. Den biologiska-ekologiska odlingen har en bättre för-

måga än det konventionella jordbruket att upprätthålla och bidra till livsmedelsförsörjningen om vårt lands gränser blir spärrade vid krig eller ekonomisk konflikt. Även detta bör beaktas.

Familjeföretag skall vara basen i svenskt jordbruk men deltidjordbruk skall kunna accepteras som fullvärdig och bestående driftsform.

Mot. 1987/88

Jo248

Regional produktionsbalans

Resursslöseriet och miljöbelastningen genom regional obalans måste motverkas och åtgärdas.

Exempel: Från Mälardalsregionen transporteras stora mängder foderspannmål till Skåne och Halland. Därifrån fraktas sedan stora mängder fläsk till Stockholm. Den stora djurtätheten i Skåne och Halland har utpekats som orsak till övergödningen av Laholmsbukten.

Regional balans kan uppnås genom restriktivare producentprisutveckling på jordbruksprodukter i områden med hög djurtäthet och en generösare prisutveckling där djurtätheten är låg. Fler djur bör hållas i sysselsättningsvaga områden och på små gårdar där alternativ till djurproduktion saknas.

Lantbruksstyrelsen skall med utgångspunkt i ovanstående intentioner utarbeta klara tillämpningsregler så att byråkratiskt krångel undviks.

Utvidgat "Norrlandsstöd"

I likhet med övriga partier säger kds i princip ja till direkt statligt prisstöd för animalieproduktion i norra Sverige. Det bör också övervägas att göra även andra sysselsättningsvaga områden i Sverige med sämre jordar till stödområde. Det statliga prisstödet storlek bör i princip motsvara den för området i fråga större produktionskostnaden. Regeringens förslag att nu öka stödet är därför bra.

Bevarande av åkermarker för livsmedelsproduktion

Skärpta regler och restriktiv tillämpning mot byggnation eller andra åtgärder som omöjliggör livsmedelsproduktion skall gälla för alla mark som är lämplig för livsmedelsproduktion. Prispolitiken bör utformas så att åkermark i första hand utnyttjas till livsmedelsproduktion i erforderlig omfattning.

Grüngödslingsgröda, energigröda eller annan gröda för erforderligt alternativt ändamål bör givetvis också odlas under förutsättning att de utgör odlingsmässigt lämplig omväxling och förfrukt till livsmedelsgrödor.

Energiodling

Energigrödor som ger lämplig omväxling i odling för livsmedelsproduktionen bör utvecklas. Därvid skall särskilt eftersträvas att växten bör vara självförsörjande på kväve och ha god motståndskraft mot sjukdomar och skadedjur. Försöken med oljeväxter som råvara till dieselbränsle bör på-

skyndas därför att dieselmotorn för närvarande är drivkälla i de fordon som måste fungera även vid avspärrning. Försöken bör även innefatta åtgärder för att effektivt minska avgasernas negativa hälso- och miljöeffekter.

Mot. 1987/88
Jo248

Direkt förbränning i fastbränsleanläggningar, etanol- och metanolframställning bör prövas och utvärderas.

Satsning bör göras på att utveckla allbränslemotorer såsom ångdrivna motorer och Sterlingmotorn. Lyckas detta arbete bör allbränslemotorer kunna bli lämpliga ersättare till dieselmotorn.

Storskalig etanolproduktion på brödsäd

Mycket talar för att Sverige bör avvakta med en storskalig satsning på etanolproduktion baserad på brödspannmål. Energiutbytet är dåligt i relation till energiinsatsen vid etanolproduktion. Däremot finns behov av omväxlingsgrödor i livsmedelsproduktionen som kan användas för etanolframställning. Ett moraliskt dilemma i detta sammanhang är om vi i tider med omfattande hungerkatastrofer runt om i vår värld verkligen skall använda brödsäd för energiproduktion.

Den försöksverksamhet som för närvarande pågår i Lidköping bör fortgå och ökade resurser satsas på forskning.

Minskning av onödig och kränglig byråkrati

Största möjliga frihet skall eftersträvas i jordbruksproduktionen, dock med undantag för de styrmedel som erfordras för att nå de i programmet angivna målsättningarna. Under dessa förutsättningar kan ett produktions-, förädlings- och försäljningssystem utvecklas som kännetecknas av mångfald. Konkurrensen mellan privata, kooperativa och samhällsägda företag skall i princip vara helt fri. De regler som är nödvändiga skall utformas så att de blir enkla och så att godtycklig uttolkning undviks.

Hemställen

Mot bakgrund av det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till avvecklingsplan för kemiska bekämpningsmedel i enlighet med vad som anförts i motionen.
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jordbruksforskningen och lantbruksrådgivningen.
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jordbruksförhandlingarna och jordbrukarnas ekonomiska jämställdhet.
4. att riksdagen hos regeringen begär förslag på en prissättning på konstgödsel och spannmål samt arealersättning till jordbruket så att kväveanvändningen i jordbruket kan minskas med 30 % utan att det ekonomiska utbytet för normaljordbrukaren minskar.

5. att riksdagen hos regeringen begär förslag om importrestriktioner för livsmedel med restmängder av bekämpningsmedel eller deras nedbrytningsprodukter,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att någon förmålningsavgift inte bör utgå på spannmål som odlats utan tillförsel av konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel.

Mot. 1987/88
Jo248

Stockholm den 14 januari 1988

Alf Svensson (c)

